

HÜSN Ü AŞK

Şeyh Galib

Şeyh Galib, klâsik edebiyatımızın çerçevesi içinde ayrı bir görüşün ve anlayışın ışığı altında meydana getirdiği renkli ve ince hayallerle örülmüş, açıklanmaya muhtaç manzumeleri yanında, ayrıca kaleme aldığı *Hüsn ü Aşk* adlı mesnevisiyle sanatının ve şiir söyleme kudretinin zirvesine ulaşmıştır. Galib, bu eserin «*der beyân-t sebeb-i te'lîf*» yani «kitabın yazılışının sebebi» kısmında, bir mecliste, Nâbî'nin *Hayr âbâd* adlı kitabının övüldüğünü, meclistekilerin ona benzer bir eserin yazılamayacağına birleştiklerini, Nâbî'nin de hikâyesinin konusunu İranlı şair Şeyh Attâr'dan aldığını ve orada bulunanların âdeta kendisine, imtihan mahiyetinde bu çeşid bir eser yazmasını teklif ettiklerini söylemesi üzerine *Hüsn ü Aşk'ı* yazdığını anlatır.

Nâbî'nin *Hayr-âbâd'ının* konusu, İranlı şair Fahreddin-i Gurgânî'nin (XI. yy.) *Vîs ü Râmîn'inde* geçen bir hikâyesinin Şeyh Attâr'ın (XII. yy.'ın II. yarısı) *Îlâhi-nâme'sinde* hülâsa edilmiş şekliinden alınmış olmakla birlikte birkaç motif müstesna konu itibarıyla Galib'in *Hüsn ü Aşk'ı* ile bunların bir benzerliği yoktur. Nâbî'ninki tamamen Attâr'ınkinin taklidi gibidir. Abdülbaki Gölpınarlı'nın yaptığı araştırmaya göre *Hüsn ü Aşk'ta* İbn Sînâ'nın (ö : 1037) *Risâletü't-tayr'ından* ziyade Şihâbeddin-i Suhreverdî-i Maktûl'un (ö : 1191) *Mûnistu'l-uşşâk'ının* etkisi görülmektedir. (Bk. *Şeyh Galib Seçmeler ve Hüsn ü Aşk*, s. 36) Bu eserin kısaca Özeti şöyledir :

«İlk yaratılmış olan aklın, Tanrıyı, kendini ve kendinden sonra yaratılanları bilmesinden Hüsün, Aşk ve Hüzün meydana geliyor. Dört unsurdan da (toprak, yel, su, ateş) insan yaratılıyor. Bunun üzerine, padişah olan Hüsn, insanı, Aşk ta Hüzün ile birlikte Hüsn'ü bulmaya giderler. Melekût yani ruhlar ve melekler halkı Hüsn'ün emriyle Aşk'a tâbi olur. Daha sonra Aşk, Mısır'da Zelfâ'nın odasında görünür, Zelfâ, ona kim olduğunu sorunca, her gün bir yerde olduğunu Can adındaki bir şehirde Tanrı kitabını okuyan Hired (akıl) adlı bir ihtiyarın bulunduğunu ve buraya Aşk'ın kemendiyle ulaşılacağını ve Hüsn'e de ancak böyle varılacağını söyler.»

Hüsn ü Aşk'ta, *Mûnisü'l-uşşâk'm* tesirinde kalarak Fuzûlî tarafından yazılmış olan *Rûh-nâme* ve *Hüsn ü Aşk* ta denen *Sihhat u Marazın* da etkisi görülmektedir. Burada geçen Hüsn ve Aşk ruhun iki sıfatıdır. Birtakım olaylardan sonra Aşk, Hüsn'ü görür, gerçeğe ulaşır.

Bunlar dışında, bu meşhur mesnevide Türk asıllı Nizâmî-i Gencevî (ö : 1209) ile ayrıca Fuzûlî'nin (ö : 1556) *Leylî vü Mecnûn* unun etkilerine rastlanır. Şairimizin, eserinde bu iki şairi anması, onların kitaplarını okuduğunu gösteren delillerdir, (bk. *Divan, Hüsn ü Aşk*, s. 17, 18, 36, 53). Bundan başka, büyük bir mürşid olarak gördüğü, medhiyeler yazdığı ve Monlâ-yı Rûm (Anadolu'nun ulu bilgini) unvanıyla andığı Mevlânâ'nın (ö : 1273) Mesnevisinden de yer yer istifade ettiği, bazı motif ve bazı beyitler aldığı anlaşılmaktadır. Meselâ meşhur :

Giydikleri âftâb-ı temmuz İçdikleri şu'le-i cihansûz

beyti, Mesnevî'nin birinci cildindeki «Kıssa-i A'rabî-i derviş ve mâcarâ kerden-i zen bâ ü ez fakr u derd» adlı hikâyesinin «Gündüz vakti elbisemiz, güneşin harareti; geceleyin yastığımız, yorganımız ise ay ışığıdır.» anlamına gelen beytinden alınmıştır (1). (Bunun gibi başka benzerlikler için bk : *Şeyh Gâlib, Hüsn ü Aşk*, s. 36-37). Bu benzerlikler, onun eserine gölge düşürecek noktalar değildir. O, zaten Mesnevî'den istifade ettiğini *Hüsn ü Aşk'ın* sonunda «Fahriye-i Şairnâme» bölümünde:

***Esrârını Mesnevî'den aldım
Çaldım velî mirî mâlî çaldım***

***Fehmetmeğe sen de himmet eyle
Ol gevheri bul da sirkat eyle (2)***

beyitleriyle açıkça söylemektedir.

Bu söylediğimiz bazı benzerliklere rağmen hemen ifade edelim ki bu eser, yukarıdakilerin bir taklidi veya bir başka şekli değildir. Şekil itibariyle divan tekniğinde görülürse de ifade tarzı, kullandığı terkipler yenidir ve o zamana kadar bu tipte bir eser vücuda getirilmemiştir. Mazmunlar divan edebiyatının mazmunlarıdır ama, hikâyenin konusu gibi öyle mistiktir, öyle hayâlîdir ki Hüsün, yani güzellik mutlak güzelliştir... (3) Şair, eserinde yeni bir tarz ve dil kullandığını *Hüsn ü Aşk'ın* sonunda :

***Tarz-ı selefe tekaddüm ettim
Bir başka lügat tekellüm ettim***

***Ben olmadım ol gürûha pey-rev
Uymuş belî Gencevî'ye Husrev***

***Zannetme ki şöyle böyle bir söz
Gel sen dahi söyle böyle bir söz***

***Erbâb-t sııhan temâm ma'lûm
İşte kalem işte kışver-i Rûm***

***Gördün mü bu vâdî-i kemîni
Dîvan yolu sanma bu zemîni***

***Engüşt-i hatâ uzatma öyle
Beş beytine bir nazîre söyle***

beyitleriyle anlatmaktadır.

Bugüne kadar benzersiz kalan bu esere Galib'in ölümünden sekiz yıl önce çağdaşlarından Refî-i Âmidî Mehmed (ö : 1816) adında biri *Nazm-ı Dakâyık* adlı mesnevisiyle nazîre yazmışsa da maalesef bunda muvaffak olamamıştır. Bu mesnevinin asıl adı *Cân u Cânân'dır*. (Bir nüshası İstanbul Üniversîtesi Kütüphanesi, T. Y. 3015 numarada kayıtlıdır.) Burada Aşk, Cân; Hüsün, Cânân adını almıştır.

Hüsn ü Aşk'ın. tasavvufî bir eser olması yanında diğer bir özelliği edebiyatımızda o zamana kadar yazılmış olan mesnevi tarzındaki hikâyelerden şiir bakımından üstünlük cehdidir(4). Şair, bu eserin üstünlüğüne kanidir. Hakikaten de bu mesnevi, divan edebiyatının teknik ve estetiği içinde Sebk-i Hindî akımına uyarak meydana getirilmiş bir şaheserdir. Bir başka söyleyişle o, klâsik edebiyatın anlatış tarzı ile Sebk-i Hindî'nin ince ve hayâlî ifade tarzını bir araya getirerek son derece renkli, canlı ve heyecanlı bir eser ortaya koymuştur. Dikkat edilirse eğer bu eser, yalnız bir seyr ü sülûk'un tasavvufî kelimelerle anlatılışından ibaret olsaydı kuru kalırdı. Bizce *Hüsn ü Aşk'ı* güzelleştiren, yücelten, eşsiz yapan üç unsur şunlardır: Konunun taklid olmayışı, canlı bir anlatım, Sebk-i Hindî'nin ince, düşündürücü ve renkli örnekleri. Aşağıdaki beyitler bu sözlerimizin açık örnekleridir sanırsız :

***Her kûçede bir bahâr-ı firûz
Her goncede bir kabâ-yt nevrûz***

***Bilmem ne şarâb içirdi hurşîd
Etfâl-i çemen hep oldu Cemşîd***

Meddeyledi cûy-i şîri mehtâb

Çalkandı gümüş suyuyla sîmâb

**Înşânı rutubet etti mahmûr
Oldu müje şehd-i hâba zenbûi**

**Ol feyz ile. oldu hâre vü seng
Hem-şa'saa-i harîr-i gül-reng**

**Her gonce ki çıktı gülsitandan
Râz açtı zemîn ü asmândan**

**Sûsen boyanırdı yâsemenden
Kan damlar idi ruh~ı semenden**

**Gizli Öpüşüp gül ü karanfil
Nerkislere el salardı sünbül**

**Gülşende fısıltı oldu peyda
Ettiler anı nesîme ifşâ**

Bu beyitler seçtiğimiz örneklerde açıklandığı için burada fazla bir şey söylemiyoruz.

Hüsn ü Aşk yazıldığı tarihten itibaren herkesin takdirini kazanmıştır. Esrar Dede, böyle bir eser yazılmadığını söyleyerek onu överken,(5) Ziya Paşa'da şöyle söyler :

*Güyâ ki o şâir-i yegâne
Gelmiş bu kitâb için cihâne (6)*

Muallim Naci ise şu şekilde fikrini açıklar : «Bu manzume, galattan, haşivden sâkin olmamakla beraber pek parlak parçalan hâvidir. Lisânımızda mesnevi tarzında yazılmış eş'âr-ı eslâfin en güzellerinden addolunur.» (7)

Edebiyat tarihçilerimizden Abdülhalim Memduh, «... O üslûb-ı mutasavvifâne hakikaten zarif, nahîf bîr mevlevînin lisânına yakışır. O vech-i ifadede o kadar güzel tevriye ve telmîhlere tesadüf olunur ki naziresini yapmak Şeyh Galib olmağa tevaffuk eder.» sözleriyle onu medh eder (8). Recâizade Ekrem, Victor Hugo ile karşılaştırır ve onun parlak hayallerinin benzerlerini Şeyh Galib'de bulabileceğimizi söyler (9).

Fuad Köprülü de şu fikirleri ileri sürer : «Sanatının unsurları o zamana kadar gelen şairlerden farklı değildi farklı olmasına da imkân yoktu. Fakat o, bu eski unsurları, yeni parlak renklerle boyayarak ve yeni nisbetler dairesinde telif ederek yeni bir âlem yaratmağa muvaffak oldu...» (10)

Batılı yazarlardan J.W. Gibb. *Osmanlı Şiiri Tarihi* adlı tanınmış eserinin 4. cildinde *Hüsn ü Aşk* hakkında şu sözleri söylemektedir : «... bu manzume ile, Osmanlı Türkleri, İran edebiyatının en parlak eserlerine eşit bir eser yaratmışlardır. Ne Nizamî, ne Sa'dî, ne Câmî, ne de büyük İran şairlerinden bir başkası bu kadar yüksek bir şiir olgunluğuna varabilmiştir.» (11)

Hüsn ü Aşk'ın Konusu:

Benî Muhabbet (sevgi oğulları) adındaki Arap kabilesi içinde kabile büyüklerinden birinin bir oğlu; bir başkasının da bir kızı olur. Oğlana *Aşk*, kıza da *Hüsn* adını verirler. Kabilenin nişanladıkları bu gençler, *Edeb* denen okulda *Munlâ-yı Cünûn* adındaki hocadan ders okudukları sırada birbirlerine âşık olurlar. Bazen içinde *Feyz* havuzu bulunan *Ma'nâ* gezinti yerinde buluşmaktadırlar. Buranın mihmandarı olan *Suhan* bilgili ve yol gösteren bir ihtiyardır. Kabilde *Hayret* adlı biri, iki sevgilinin bir arada bulunmasına engel olunca birbirinden ayrılan âşıklar *Suhan* vasıtasıyla mektuplaşırlar. *Aşk'ın Gayret* adlı bir lalası, *Hüsn'ün* de *İsmet* adlı bir dadısı vardır. *Aşk*, *Gayret*'in de yardımıyla *Hüsn'ü* istemeye gider.

Fakat, kabile büyükleri, *Kalb* ülkesine gidip oradaki kimyayı getirmediğe Hüsn'ü vermeyeceklerini söylerler. O da bunun üzerine Gayret'le yola koyulur. Yolda içine düştükleri derin bir kuyuda karşılaştıkları bir cadı bunları hapseder. Bu sırada Suhan yetişir ve kuyu dibinde İsm-i A'zam (Allanın en büyük adı) yazılı ipe sarılıp kurtulmalarını söyler. Buradan kurtulduktan sonra yollar *Gam* harabelerine uğrar. Kış mevsiminin hüküm sürdüğü burada bir cadı Aşk'a gönül verir. O, kabul etmeyince Aşk'ı çarmıha gerdiği sırada gene Suhan yetişir ve Aşk'a Hüsn'den bir kılıç ile bir at; Gayret'ede iki kanat getirir. Yolda gulyabânîlerle savaşır. Bu sırada Ateş denizine rastlarlar. Cinler, onun kıyısındaki mumdan gemilere binmelerini teklif ederlerse de kabul etmezler. Buradan kurtulup Çin ülkesine varırlar. O sırada bir dudukuşu şekline bürünen Suhan, Aşk'a, Çin padişahının *Huş-Rübâ* adlı kızına kapılırsa *Zâtu's-suver* kalesine hapsedeceğini söylerse de o, Hüsn'e benzettiği Hüş-Rübâ'ya gönlünü kaptırır. (Aşk aldanmıştır. Huş-Ruba onu sarhoş etmiş kılıcını elinden almıştır ve maddî varlığı, insan benliğini temsil eden Zâtu's-Suver kalesine kapamıştır.) Gayretle burada mahbus kaldıkları sırada gene Suhan yetişir ve Aşk'a kaleyi ateşe vermesini söyler. O da böyle yaparak kurtulurlar. Nihayet, kutlu bir sabah vakti Suhan, bir hekim kılığında gelir ve Aşk'ı *Kalb* kalesine götürür orada Hüsn'ün sarayına ulaşırlar. O anda Hayret, İsmet, Munlâ-yı Cunûn ve diğerleri gelirler. Ma'nâ gezinti yeri de görünür, işte bu sırada Suhan, cadıyı öldürenin, yolları temizleyenin, hekim kılığına girenin hep kendisi olduğunu, Aşk'a yanlış yol tuttuğunu ve Aşk'ın Hüsn; Hüsn'ün de Aşk'tan ibaret olduğunu, birliğe ikiliğin sığmadığını anlatır. Sonunda Hayret, Aşk'ı alıp Hüsn'e götürür ve gayp perdeleri (bilinmezlik, sır perdeleri) açılır. Aşk, Hüsn'ün kendisi olduğunu anlar. Yani, kendisi kendisine kavuşur.

Hüsn ü Aşk tasavvufî sembolik bir hikâye olup tasavvufta seyr ü sülûk'u yani dervişlikte olgunluğa erişmek için takip edilen manevî yolculuğu anlatmaktadır. Lügatta seyr, yolculuk; sülûk ta bir yola girme, bir tarikata bağlanma anlamına gelmektedir. Daha açık bir ifadeyle seyr ü sülûk şudur : Tasavvufta Vahdet-i Vucûd inancına göre Mutlak Varlık telâkki edilen Tanrı'nın zâtî iktizâsı yani dileği zuhur etmektir (meydana çıkmak). Bu zuhur, onun kendisini bilmesidir. Tanrının zuhura olan bu meyli, kendinden kendine olan bir aşktır. Bu âlemin bir varlığı olan insan da insanlık suretine gelinceye kadar Tanrının sıfatlarını yüklenerek önce, bilgi âlemine oradan göklere, sonra su, hava, ateş ve toprak denen dört unsura, oradan cansızlar, bitkiler ve canlılar denen mevâlid âlemine geçmiş ve nihayet insanlık suretini kazanmıştır. Buna göre, zuhurun bir ucu Tanrı, öbür ucu insandır. İnsanın olgunluğa ermesi; aslı olan Tanrıya ulaşması için insanlığa gelinceye kadar maddeten ne kadar âlemden geçmişse; bu sefer manevî bir yolculukla insanlıktan Tanrı makamına yükselmesi, ulaşması gerekir, işte seyr ü sülûk budur.

Bu manevî yolculuğa çıkmayanlar tabiat âleminde kalırlar. Manevî yolculuk ise o yolları bilen birinin terbiyesine girmek; iradesini onun iradesine vermekle mümkündür. Tarikata giren bir kişi bağlandığı şeyhin bilgi, irade ve kontrolü altında yaradılışın sırrını ihrâk etmeye çalışır. Mânevî yolculuğa giren kişi, olgunluğa üç durakta, merhalede ulaşır. Birinci durakta bütün işlerin Tanrı işi olduğunu hayır, şer, iyi, kötü diye bir şey olmadığını; ikinci merhalede bütün sıfatların Tanrının tek sıfatı olduğunu; çüncü merhalede Tanrı zuhurundan ibaret olan kâinatın Tanrıdan ayrı bir varlığı olmadığını anlar, idrak eder. Böylece, olgunlaşan insan, kâinatla Tanrıyı ayrı görmez; hiçbir şeyi inkâr etmemekle beraber hiç bir seye de bağlanmaz.

Manevî yolculuğa çıkan kişi yani sâlik bu devre içinde itiyadlarını, alışkanlıklarını terketmeye çalışır az yer, az içer, ibadet eder, zikirde bulunur, kendi nefsinin daima kontrol altında tutar, tevekkülün, sabrın, kanâatin anlamlarını anlar. Bunlar, dayanılması müşkil olan şeylerdir. Fakat hakikatte birer imtihandır. Sûfiyi olgunluğa hazırlayan ana esaslara tahammül edemeyen kişi yan yolda kalmış demektir. Tasavvufî eserlerde bunlar, sâlikin karşısına çıkan engeller ve müşkiller olarak tanımlanmaktadır. *Hüsn ü Aşk'ta* Aşk, bütün engelleri aşmış, olgunluğa ulaşmış ve hakikati anlamıştır.

Bu bilgilerden de anlaşıldığına göre *Hüsn ü Aşk'taki* vak'alar ve şahıslar birer sembolden ibarettir. Hüsn sevilen'i yani mutlak güzelliği; Aşk seveni yani dervişi, manevî yolcu; Mekteb-i edeb (edeb okulu) dergâhı; Moll-yı Cunûn mürşidi; Suhan aracıyı, yardımcıyı; Gayret çabayı; ismet dürüstlüğü, *Kalb* kalesi gönlü; yoldaki olaylar, felaketler ve gam harabeleri tahammülü; Hüş-Rübâ akli çelen nefsi; *Kalb* kalesine yapılan yolculuk sâlikteki nefis mücadelesini ve tarikatte çileyi temsil etmektedir.

Hüsn ü Aşk'ın Yazma ve Basmaları:

İstanbul Kütüphanelerindeki yazmalar :

1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindekiler ; T.Y. 1348, T.Y. 1635, T.Y. 1996, T.Y. 5519 ve 5531 numaralı olanlar Divan olup *Hüsn ü Aşk* bunların sonunda yer almaktadır. T.Y. 5733.
2. Süleymaniye Kütüphanesindekiler : Halet Efendi kısmı No: 679, 680, 171 (bu 171 numaralı nüsha Şeyh Galib'in el yazısıyladır); Düğümlü Baba Kısmı No : 418; Hüsrev Paşa kısmı No ; 502; Hasan Hüsnü kısmı No : 1041; Hacı Mahmud kısmı No : 3642.

Hüsn ü Aşk ilk olarak Vasfi Mahir Kocatürk tarafından 1944'te «*Hüsn ü Aşk'ın Bugünkü Dille Neşre Çevirisi*» adı altında yeni harflerle nesre çevrilmişse de bu baskı eksiktir. Baş tarafta tahmîd, Na't ve diğer bazı şiirler alınmamış, izahı güç beyitler de atlanmıştır.

Eserin tıpkı basımı ve tam çevirisi Abdülbaki Gölpınarlı tarafından yapılmış ve 1968'de Altın Kitaplar Yayınevi tarafından «*Şeyh Galib, Hüsn ü Aşk*» adıyla yayımlanmıştır.

Hüsn ü Aşk'ın basmaları ise şunlardır:

- A. Divanı ile birlikte 1252/1836'da Bulak'ta basılmıştır. 92 sayfadan ibarettir.
- B. Ebüzziya Tefvik baskısı. *Hüsn ü Aşk*, Eser-i Galib Dede, Kitabhane-i Ebüzziya, İstanbul 1304.
- C. Mahfel Mecmua-i İslamiyesi yayınlarının ikincisi olmak üzere Tahirü'l-Mevlevî (Tahir Olgun) tarafından 1339/1923'te İstanbul'da basılmıştır.

Şeyh Galib- Prof.Dr. Ali ALPARSLAN-
Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları No: 964-1988 Yılı-Birinci Baskı

-
- (1) Mesnevî-i Ma'nevî, defter-i evvel, s. 46. (Muhammed Ramazânî nşr. Tahran, 1316.
 - (2) Divan, Hüsnü Aşk, s. 91.
 - (3) A. Gölpınarlı, Şeyh Galib, Seçmeler ve Hüsn-ü Aşk, s. 39.
 - (4) A. Gölpınarlı, Şeyh Galib, Hüsn ü Aşk, s. 37.
 - (5) Esrar Dede, Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye (yazma) s. 286 - 7
 - (6) Ziya Paşa, Hârâbat Mukaddimesi
 - (7) Muallim Naci, Esâmi, s. 236.
 - (8) Abdülhalim Memduh, Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniyye, s. 62-64.
 - (9) Recâizade Ekrem, Kudemâdan Birkaç Şair, s. 53 - 54.
 - (11) Köprülüzâde Fuat, Divan Edebiyatı Antolojisi, s. 585.
 - (12) J. W. Gibb, A History of Ottoman Poetry, C. IV, s. 195

HÜSN Ü AŞK

Agâz-ı Dâstân-ı Benî Muhabbet

1. Dil-zinde-i feyz-i Şems-i Tebrîz
Ney-pâre-i hâme-i şeker-rîz
2. Bu resme koyup beyân-ı aşkı
Söyler bana dâstân-ı aşkı
3. Kim vardı Arab'da bir kabîle
Mustecmi'-i haslet-i cemîle
4. Ser-levha-i defter-i fütüvvet
Ser-hayl-i Arab Benî Mahabbet
5. Amma ne kabîle kible-i derd
Bilcümle siyâh-baht u rû-zerd
6. Giydikleri âftâb-ı temmûz
İçtikleri şu-le-i cihân-sûz
7. Vadîleri rîk ü şîşe-i gam
Kumlar sağışınca hüzn ü matem
8. Hargehleri dûd-ı âh-ı hırmân
Sohbetleri ney gibi hep efgân
9. Her birisi bir nigâra urgun
Şemşîr gibi dehânı pür-hûn
10. Erzâkları belâ-yı nâgâh
Âteş yağar üstlerine her gâh
11. Ekdikleri dâne-i şîrâre
Biçdikleri kalb-i pâre pâre
12. Anlar ki kelâma cân verirler
Mecnûn o kabîledendi derler
13. Her kim ki belâyâ mürtekibdir
Elbet ol ocağa müntesibdir
14. Satdıkları hep metâ'- cândır
Aldıkları sûziş-i nihândır

Beni Muhabbet Hikâyesinin Başlangıcı

1. Tebrizli. Şems'in feyziyle gönlü diri olan ve şekerler dökken kamış parçası kalem,
2. Aşkı anlatışı bu tarza dökerek bana, aşk destanını söyler :
3. Araplarda bütün temiz huylara sahip bir kabile vardı.
4. Fütüvvet defterinin başlığı olan, Arap boylarının başı bulunan bu kabile, «Benî muhabbet» yani Sevgioğulları kabilesi idi.
5. Ama ne kabîleydi? Dert kiblesi; bütün halkı kara bahtlı, sarı yüzlüydü.
6. Giydikleri temmuz güneşi; içtikleri, cihânı yakıp yandıran alevdi.

7. Vadileri kumluk ve gam şişelerinin kırıklarıydı; kumlar sayısınca da hüzün ve matem vardı.
8. Çadırları, mahrumiyet âhının dumanı; sohbetleri de hep ney gibi feryâd ve figandı.
9. Her biri, bir güzele vurgundu, hepsinin de ağzı kılıç gibi kanlıydı.
10. Rızıkları ansızın gelen belâ idi; üstlerine her an ateş yağardı.
11. Ektikleri kıvılcım taneleriydi, biçtikleri paramparça kalpti.
12. Söze can verenler, Mecnûn da o kabîledendi derler.
13. Kim belâyâ düşmeyi dilerse, elbette o ocağa mensuptur.
14. Sattıkları hep can malıydı; aldıklarıysa gizlice yanış.

Vilâdet-i Hüsn ü Aşk

- 15. Oldu bu serâya pâ-nihâde
Ol gece iki kibâr-zâde**
- 16. Fî-l hâl açıldı subh-ı ümmîd
Hem mâh doğdu hem de horşîd**
- 17. Ol hâle sebep bu iki şehmiş
Her biri süvâr-ı mihr ü mehmiş**
- 18. Ammâ biri duhter-i semen-ber
Biri püser-i Mesîh-peyger**
- 19. Fehmetti kabîle mâcerâyı
Hep duydu bu iki mübtelâyı**
- 20. Hüsn eylediler o duhtere ad
Ferzend-i güzîne Aşk-ı nâ-şâd**

Nâmzed şoden-i Hüsn bâ Aşk

- 21. Bir bezm-i latîf olup müretteb
Sâdât-ı kabîle geldiler hep**
- 22. Re'y eylediler ki bu iki mâh
Bir birinin ola hâh nâhâh**
- 23. İrzâ edeler babalarını
Böyle edeler duâlarını**
- 24. Bu re'yi olup kazâ müessis
Bî-gâile hatmolundu meclis**

Sabakdâş şoden-i işân der mekteb-i edeb

- 25. Bir kışra girüp dü magz-ı bâdâm
Bir mektebe vardılar Edeb nâm**
- 26. Bir beyt olup iki tıfl-ı mısra'
Ma'nâ-yı latîfe oldu matla'**

Hüsn İle Aşkın Doğuşu

15. O gece bu dünyâyâ iki kibâr-zâde ayak bastı.
16. Hemen ümit sabahı ışıdı .açıldı; hem ay doğdu, hem güneş.
17. Meğer o hâle sebep bu iki :padişahmış; her biri aya, güneşe binmişlerdi.
18. Ama öyle ki biri yasemin bedenli bir kız-, öbürü Mesih bedenli bir oğlandı.

19. Kabile macerayı anladı; herkes belâlara uğramış bu iki çocuğun doğumunu duydu.
20. O kıza Hüsün adını verdiler; o seçkin oğlana da şâd olmayan Aşk adını taktılar.

Hüsn ile Aşk'ın Nişanlanmaları

21. Güzel bir meclis kuruldu; kabîle uluları hep geldi.
22. Bu iki ay, ister istemez birbirinin olsun; diye karar verdiler.
23. Babalarını buna râzı etmeyi, dualarını, dileklerini, bu işe hasretmelerini kararlaştırdılar.
24. Kazâ ve kader, bu kararı kurdu; hiç bir gâile çıkmadan da meclis sona erdi.

Onların Mektep Arkadaşı Oluşu

25. İki iç bâdem bir kabuğa girdiler de Edeb adlı mektebe vardılar.
26. İki mısraya benzeyen o iki çocuk, bir beyit oldu ince bir mânâyâ matla kesildi.

**27. Efsûn okur iki çeşm-i câdû
Pîş-i nighinde rahle ebrû**

**28. Hâme gibi dü zebân u yek dil
Bir bahsi olurlar idi nâkıl**

**29. Yek nûr olup iki şem-i kâfûr
Kıldı orasın sarây-ı billûr**

**30. Mekteb olup arada heyûlâ
Bir sûrete girdi İki ma'nâ**

**31. Bir şâhda iki gonce-i gül
Bir birlerine olurdu bülbül**

**32. Bir yerde olup ikisi câlis
Âyineye girdi aks ü âkis**

**33. Mekteb o harem-serâ-yı vahdet
Cem' oldular anda hecr ü vuslat**

Der vasf-ı behâr

**34. Rıdvân-ı behişt-i âfirîniş
İnsan'ül-ayn-ı ehl-i biniş**

**35. Ya'ni kalem-i siyâh-câme
Bu tarz ile bed-edip kelâma**

**36. Bir dem ki behâr-ı âlem-efrûz
Bahş etti cihâna câm-ı nevrûz**

**37. Ol mülden olup zemâne ser-mest
Neyreng-i tılsımın etti eşkest**

**38. Dünyâ dolu neş'e-i tarabdan
Mahşer yeri nakş-i bül-acebden**

**39. Cennet gibi sebze cûş-ber-cûş
Eyler gül ü lâle nûş-der-nûş**

27. İki büyücü göz efsun okuyordu; gözlerinin önündeki rahle de kaşlarıydı,
28. Kamış kalem gibi iki dilliydiler, fakat gönülleri birdi; bir bahsi naklederlerdi.
29. İki kâfûr mumu bir ışık vermekteydi; orasını bir billur saray hâline getirmişlerdi.
30. Mektep, arada, sûrete bürünen bir heyûla olmuştu iki mânâ bir surete girmişti. (Heyûlâ : Varlığın her şekle giriş kabiliyeti).
31. Bir dalda iki gül goncası gibiydiler; birbirlerine bülbül kesilmişlerdi.
32. İkisi bir yerde oturuyordu; sanki aksedenle içine akis düşen bir aynaya girmişti.
33. Mektep denen o birlik haremde ayrılıkla buluşma, bir araya gelmişti.

Baharın Vasfı Hakkında

34. Yaratış cennetinin Rıdvân'ı, görüş ehlinin gözbebeği (Rıdvân: Cennet kapıcısının adı.),
35. Yâni kara elbiseli kalem, söz şöyle başlar :
36. Âlemi parlatıp aydınlatan bahar, cihana nevrüz kadehini sundu.
37. Zamâne o şarapla sarhoş olup düzen tılsımını bozdu.
38. Dünya, nağmelerin neşesiyle dolmuş, şaşılacak bezentilerle bir mahşer yerine dönmüştü.
39. Yeşillik, cennet gibi coştukça coştı; gül ile lâle de içtikçe içmeye koyuldu.

**40. Her kûçede bir behâr-ı firûz
Her goncede bir kabâ-yı nevrûz**

**41. Bilmem ne şerâb içirdi horşîd
Etfâl-i çemen hep oldu Cemşîd**

**42. Bâran yerine yağıp mey-i nâb
Döndü çemenin başına girdâb**

**43. Ahû gibi ebr-i nev-demîde
Beslendi hevâ-yı sünbûlîde**

**44. Bir rûtbe hevâ rutûbet-efzâ
Kim oldu nesîm seyle hem-pâ**

**45. Feyz aldı sefâlden karanfûl
Bûy-ı gül ile sulandı sünbûl**

**46. Cûş eyledi çeşme-i zümür-rûd
Akseyledi târem-i zeberced**

**47. Berk etti o gûne bir şeker-hand
Kim mâh eder oldu ana sevgend**

**48. Meddeyledi cûy-ı şîri mehtâb
Çalkandı gümüş suyuyla sîmâb**

**49. İnsânı rutûbet etti mahmûr
Oldu müje şehd-i hâba zenbûr**

**50. Bir feyz verip hevâ-yı gül-bîz
Bağ etti şerengi gül-şeker-rîz**

**51. Bir neş'e verip behâr-ı pür-şûr
Kıldı rek-i ebri târ-ı tunbûr**

**52. Çün kıldı hevâ rutûbetin sâz
Göstermedi murg-ı şu'le pervâz**

**53. Pür-nem bu hevâ-yı abhârîde
Reng-i gül olur mu hiç perîde**

40. Her yanda bir parlak bahar hüküm sürmekte; her goncada bir nevruz elbisesi görülmekteydi.
41. Güneş, bilmem ne çeşit bir şarap içirdi ki yeşillik çocuklarının hepsi de birer Cemşid kesildiler. (Cemşid, şarabı icad eden kişi).
42. Yağmur yerine berrak ve taze şarap yağdı; yeşilliğin başında bir girdaptır, dönmeye başladı.
43. Yeni belirmiş bulut, o sümbüli havada ceylan gibi beslendi.
44. Hava, bir derecede nemliydi ki rüzgâr, selle ayakdaş olmuştu, birlikte esip koşmaya koyulmuştu.
45. Karanfil, buluttan feyz almış, sümbül, gül kokusuyla sulanmıştı.
46. Zümrüt kaynağı coşmuştu; o akan suya zeberced renkli gökkubbe aksetmişti.
47. Derken şimşek, öylesine tatlı bir gülüşle güldü ki ay bile onun adına and içmeye başladı.
48. Ay ışığı, süt ırmağını çekti, akıtmaya başladı; cıva suyu, gümüş suyuyla çalkanmaya koyuldu.
49. Nemlilik, insanı mahmurlaştırdı; kirpikler uyku balına arı kesildiler.
50. Güller sızdıran bahar, öylesine bir feyiz verdi ki bahçe, Ebucehil karpuzunu bile gülbeşeker döker bir hâle getirdi.
51. Coşkunkluklarla dolu bahar, öylesine bir neşe verdi ki bulutun damarlarını yani sicim gibi yağın yağmurun her sicimini tanburun bir teli yaptı.
52. Hava, nemliliğine düzen verince yalım kuşu da uçmaz oldu.
53. Bu nerkis rengine boyanmış nemlimi nemli havada gül rengi uçar mı hiç?

**54. Gösterdi hevâ çü sine-i bâz
Kimdir vere murg-ı hâba pervâz**

**55. Sahbâ-yı cünûn alıp dimâğın
Bağlandı ayağı cûya bağın**

**56. Nevruz edicek hevâyı nem-nâk
Tûtî peri oldu sebze-i hâk**

**57. Nesr-i felek indi âşiyâne
Gül-gonce hûmâyâ oldu lâne**

**58. Tâ nâmiye öyle buldu kuvvet
Ervâh çeker nihâle hasret**

**59. Her tâk ki mehd-i tâka yatdı
Pistân-ı sehâba el uzatdı**

**60. Her dür ki selâbdan döküldü
Etfâl-i çemen sevindi güldü**

**61. Ebr eyledi bağı nûşa gencûr
Şekkerde uçardı tûtî zenbûr**

**62. Müşk idi nesîm-i bûstânî
Dinmezdi ru'âf-ı ergavânî**

**63. Zencîr-i cünûn edip teselsül
Cûybâra karıştı mevce-i gül**

**64. Cûş etti o rûtbe seyl-i nîsân
Seng ü hazef oldu dürr-i galtân**

**65. Micmer gibi göz göz oldu dünyâ
Her çeşme gülâb-dân-ı zîbâ**

**66. Çerh etti dimağını muattar
Berk eyledi atsayı mükerrer**

**67. Bir neşv ü nema düşüp zemîne
Tâ erdi sipih-r-i çârumîne**

54. Hava, göğsünü açıp gösterince, uyku kuşunu kim uçurabilir?
55. Delilik içkisi ile, akli başından gitmiş; o yüzden bahçenin ayağı dereye bağlandı.
56. Nevruz havayı nemlendirince yerdeki yeşillikler, dudu kuşunun kanadına döndü.
57. Felek gerkesi yuvaya indi; gül goncası hûmâ kuşuna yuva oldu.
58. Bitirip yetiştirme kuvveti öylesine güçlendi ki ruhlar bile fidanlara hasret çeker oldular.
59. Çardak beşiğine yatan her üzüm çotuğu, bulutun memesine el uzattı.
60. Buluttan dökülen her inci tânesi yüzünden, yeşillik çocukları sevinip, güldüler.
61. Bulut, bahçeyi tatlılıklar haznedarı yaptı; dudu kuşları, arılar gibi şekerlerin çevresinde uçuşmaya başladı.
62. Bağın, bahçenin rüzgârı miskti sanki; ergavanın burnunun kanı da dinmiyordu.
63. Delilik zincirinin halkaları, birbirine ulanıp gidiyor; gülün dalgalan, ırmağa karışıp akıyordu.
64. Nisan ayının seli öylesine coştı ki taş toprak, yerlerde yuvarlanan incilere döndü.
65. Dünya, buhurdan gibi göz göz oldu; her su kaynağı da güzel gülâbdan kesildi.
66. Gökyüzü, dimağını güzel kokularla bezedi; şimşek birteviye aksırmaya başladı.
67. Yeryüzü öyle bir gelişmeye sahne oldu ki tâ, dördüncü kat göğe yükseldi, ulaştı.

**68. Her tûde-i hâk olup Bedahşân
La'l ırmağı oldu bağa cûşan**

**69. Ol feyz ile oldu hâre vu seng
Hem-şa'saa-i harir-i gül-reng**

**70. Her gonce ki çıktı gül-sitândan
Râz açtı zemîn ü âsmândan**

**71. Şâh-ı güle döndü sâh-ı âhû
Müşk nâfesi verdi serv-i dil-cû**

**72. Cennet haberin getirdi gülzâr
Tûbâ'ya nazîre hâr-ı dîvâr**

**73. İsrâfil olup nesîm-i zîbâ
Kıldı haşer-i zemîni ihyâ**

**74. Bülbül gibi geldi şevk-i bâli
Açtı güle gonce kıyl u kâli**

**75. Sûsen boyanırdı yâsemenden
Kan damlar idi ruh-ı semenden**

**76. Gizli öpüşüp gül ü karanfûl
Nerkislere el salardı sünbül**

**77. Gülşende fısıltı oldu peydâ
Ettiler anı nesîme ifşâ**

**78. Hercâyî beaefşe eyleyip cûş
Hem hâme hem oldu nâme hâmûş**

**79. Nerkis söz açıp şerâb u neyden
Dür saçdı peyâm-ı tâc-ı Key'den**

**80. Kaldırdı elin çenâr-ı ser-keş
Bir söz dedi var içinde âteş**

**81. Yakdı o haberle lâle dağı
Aşüftelenüp gülün çerâğı**

68. Her toprak yığını Bedehşan'a döndü; la'l ırmağı bahçeye coşup aktı. (Bedehşan lâ'l taşıyla ünlüdür).
69. O feyizle her kaya, her taş, gül renkli bir kumaşa döndü; parıl parıl parlamaya başladı.
70. Gül bahçesinde biten her gonca, yeryüzünden ve göklerden sırlar açtı.
71. Ceylanın boynuzu gül dalına döndü; gönüller alan selvi, gül nâfeleri yetiştirdi, (Nâfe, ceylanın göbeğinden çıkarılan koku).
72. Gül bahçesi cennet haberini getirdi; duvar kenarındaki dikenler (bile) Tûbâ'ya nazire oldu.
73. Güzel rüzgâr, İsrâfil kesildi de yeryüzü ölülerini diriltti.
74. Gonca, bülbül gibi neşelendi de güle karşı söz söylemeye, şakımaya başladı.
75. Süsen, yâsemin rengiyle boyanmakta; yâsemin yüzünden de kan damlamaktaydı.
76. Gülle karanfil gizlice öpüşmekte; sümbül de nerkislere el atmaktaydı.
77. Gül bahçesinde fısıltılar duyuluyordu; ne konuşulduğunu sabah rüzgarına söylüyorlardı.
78. Hercâyî menekşe coşunca hem kalem sustu, hem kitap.
79. Nerkis şaraptan, neydan söz açarak Key tâcının haberinden inciler saçtı. (Key, İran Padişahı demektir.)
80. Baş çekmiş âsî çınar elini kaldırdı, öyle bir söz söyledi ki sanki içinde ateş vardı.
81. Lâle o haberle gönünü dağladı; gülün mumu perperişan yanmaya başladı.

**82. Doldu yer ü gök figân ü zâra
Olmadı o sohbet âşikâra**

Tâlib şoden-i Aşk akd-ı Hüsn'ra

**83. Munlâ-yı Cünûn verdi fetvâ
Kim Hüsn için oldu farz gavgâ**

**84. Kasdetti ki ola Aşk-ı gam-hâr
Ahvâl-i kabileden haberdâr**

**85. Her biri arardı vasla çâre
Âşık geçinirdi ol nigâre**

**86. Bu resme gerek belâ-yı düşvâr
Yek başına Aşk âlem ağyar**

**87. Cem'eylediler kabileyi hep
Aşk eyledi anda arz-ı matlab**

**88. Kim gevher-i Hüsn'e tâlibim ben
Gavgâ-yı talebde galibim ben**

Kabûl kerden-i Aşk belâhârâ

**89. Aşk anladı kim nedir ser-encâm
Gavgâ-yı makâle verdi ârâm**

90. Dedi buyurun ne ola hidmet

Min ba'd men ü belâ vü mihnet

**91. Sâdât-ı kabîle etti tedbîr
Kim mehrine eyle nakdi tevfir**

**92. Hüsn akdine çok behâ gerektir
Evvel sana kîmyâ gerekir**

**93. Durma sefer et güzâr-ı Kalb'e
Can baş ko reh-güzâr-ı Kalb'e**

82. Yer gök feryatla, figanla doldu; fakat o sohbet bir türlü meydana çıkmadı.

Aşk'ın Hüsn'e Talip Olması

83. Cünun Mollası da, Hüsn için kavgaya girişmek farzoldu diye fetvâ verdi.
84. Gamlar yiyen Aşk, kabîle halkının ahvâlinden haber almak istedi.
85. Kabîle halkının her biri, o güzele âşık geçinir; her biri onunla bulşmaya çâre arardı.
86. Güç belâ da böylesine gerek... Aşk tek başına bütün âlemse yabancı.
87. Kabîle halkını tamamıyla topladılar; Aşk onlara dileğini anlattı.
88. Ben dedi, Hüsn denen inciyi istiyorum; bu istek kavgasında da üstünüm.

Aşk'ın Belâları Kabul Etmesi

89. Aşk, başına neler gelecek, anladı; sözle savaşmayı bıraktı.
90. Buyurun dedi; ne hizmet istiyorsunuz, bundan böyle ben varım; işte belâ ve mihnet.
91. Kabîle uluları, ne gerektiğini bildirdiler; nikâh parası olarak pek çok para vermen ve,
92. Hüsn'ü nikâhlaman için çok belâyâ uğraman, önce kimyâyı elde etmen gerek dediler.
93. Durma; Kalb ülkesine yürü; kalb yolunda can ver; başından geç.

**94. Ol şehrde kîmyâ olurmuş
Yolda belî çok belâ olurmuş**

**95. Bin başlı ejder-i münakkaş
Mümdan gemi altı bahr-i âteş**

**96. Bin yıllık yol harâbe-i gam
Anın ötesi serây-ı mâtem**

**97. Meşhûr o yolun başında câdû
Her mûyu yılan yalan değil bu**

**98. Bir deşt içinde dîv ü perrî
Arslan kaplan vuhûş-ı berrî**

**99. Cin nev'i hezâr bed-likâlar
Câdû kılığında ejdehâlar**

**100. Muzlim gecelerde gûl-ı yâbân
Âvâzesi ra'ddan nümâyan**

**101. Sihr ile yağar o deste âteş
Gâhice de ef'i-i münakkaş**

**102. Allâh muîn olup geçersen
Kalb şehrinin âbını içersen**

**103. Kıl andaki kîmyâyı hâsıl
Gel bunda ol işte Hüsn'e vâsıl**

Sefer kerden-i Aşk be diyâr-ı Kalb ve ser-encâm-ı vey

**104. Aşk oldu bu müjdeden ferah-nâk
Bin şevk ile etdi câmesin çâk**

**105. Fi'l hâl sorup diyâr-ı Kalbi
Tutdu reh-i reh-güzâr-ı Kalb-i**

**106. Gayret de olup ana kafâ-dâr
Kıldı iki yâr azm-i dil-dâr**

94. O şehirde kimyâ olurmuş, ama yolda da çok belâlar varmış. (Kimyâ : iksir)
95. Bedeni nakışlarla bezenmiş bin başlı ejderha, ateş denizinde yüzen mum bir gemi varmış.
96. Gam harabesi bin yıllık yolmuş; onun ötesinde de Mâtem sarayı varmış.
97. O yol başında meşhur bir cadı varmış ki her tüyü yılanmış; yalan değil bu.
98. O çöl, bir çölmüş ki devlerle, perilerle, arslanlarla, kaplanlarla, kara canavarları ile doluymuş.
99. Cin cinsinden binlerce çirkin yüzlüleri, cadı kılığında ejdarhalar,
100. Kapkaranlık gecelerde, sesi gök gürlemesini andıran gulyabani varmış.
101. Büyüyle o çöle ateşler, bazen de nakışlı ejderhalar yağarmış.
102. Allah yardım eder de geçer; Kalb şehrinin suyunu içersen,
103. Ordaki kimyâyı elde edip buraya gelirsin; işte Hüsn burada; gel ona kavuş.

Aşk'ın Kalb Ülkesine Gitmesi ve Burada Başına Gelenler

104. Aşk bu müjdeye sevindi; binlerce sevinçle coştı, elbisesini yırttı.
105. Kalb ülkesi nerede diye sorup Kalb yoluna varan semte yöneldi.
106. Gayret de ona yol arkadaşı olup; iki dost, sevgiliye varmaya yüz tuttular

**107. Çün girdi o merd-i râh râha
Evvel kademinde düştü çâha**

**108. Ammâ ki ne çâh çâh-ı girdâb
Mânend-i ebed verâsı nâ-yâb**

**109. Gayret dedi ana ey fedâyî
Kârûn'a sor imdi kîmyâyı**

**Der sıfat-ı şeb
ve şiddet-i şitâ**

**110. Bir deşt-i siyehde oldu güm-râh
Yeldâ-yi şitâ belâ-yı nâgâh**

**111. Bir deşt bu kim neûzu billâh
Cinler cirid oynar anda her gâh**

**112. Birbirine ye's ü havf lâhık
Geh kar yağar idi geh karanlık**

**113. Deycûr ile berf edince ülfet
Bir kâlebe girdi nûr u zulmet**

114. Sermâdan olup füsürde mehtâb

Şebnem yerine döküldü sîmâb

**115. Âhû-yı şefide döndü deycûr
Sahrâ dolu müşk içinde kâfûr**

**116. Bir bakıma berf içinde deycûr
Mânend-i sevâd-ı dîde mahsûr**

**117. Buzdan kırılıp sipih-ı mînâ
Düştü yere rîze rîze gûyâ**

**118. Bak bak felek-i siyâh-kâre
Âyine getirdi Zengibâr'a**

**119. Sermâyile berf olunca munsab
Dendânı sırttdı Zengi-i şeb**

107. O yol eri, yola düşer düşmez ilk adımda bir kuyuya düştü,

108. Ama ne kuyuydu? Bir girdab kuyusu ki ebed gibi sonu görünmüyordu.

109. Gayret ona, ey fedâyî dedi; şimdi var da kimyâyı Kârûn'a sor. (Kârûn : Mûsâ'nın kavminden biri olup, zenginliği ile meşhurdur.)

Gece ve Kışın Şiddetinin Niteliği

110. Birkapkara çölde yollarını yitirdiler; kışın en uzun gecesiydi, ansızın gelip çatan bir kıştı bu.

111. Bir çöl ki bu Allah'a sığınırız; orada her an cinler cirir oynar.

112. Yeisle korku birbiri üstüne yığılıyordu; bazen kar yağıyordu; bazen etraf karanlık.

113. Karanlıkla kar; birbiriyle uzlaşıncaya; nurla zulmet bir kalıba girdi.

114. Mehtap soğuktan donup çiy yerine cıva dökülmekteydi.

115. Karanlık beyaz bir ceyslana dönmüş; ova, misk içinde kâfurla dolmuştu.

116. Bir bakıma da kar içinde karanlık, âdetâ gözün beyazı ile çevrili karası gibi, kuşatılmış bir halde.

117. Camdan yapılmış gök, güya buzdan kırılarak parça parça yere düşmüştü.

118. Her işi zulüm olan şu feleğe bak, sanki Zengibar'a ayna götürmüştü.

119. Soğukla kar birbirine karışınca, gece zencisi sırttı; bembeyaz dişleri göründü.

**120. Bin mîh ile na'l-i mâhı encüm
Deycûr-ı şitâdan eyledi güm**

Güzeşten-i Aşk ez harâbe-i gam

**121. Vaktâ ki cenâb-ı Aşk bî-bâk
Gam deştine düştü ârzû-nâk**

**122. Ol tiyg ile Aşk-ı bark-cevlân
Gam deştini etdi rîk-i meydân**

**123. Her gûl-i bekâ ki çıktı râha
Kıldı anı tu'ma tiyg-i âha**

**124. Döndürdü zemîni âsmâna
Ejderleri reng-i kehkeşâna**

**125. Etti ser-i divü gûlü sergi
Verdi o sipâha nakd-i mergi**

126. Hûnâbe-i şiri etdi deryâ

Kaplan derisine döndü sahrâ

**127. Bir seyf ile etti ol melek-zâd
Deycûr-ı cahîmi cennet-âbâd**

**128. Az vaktde geçdi gam harâbın
Hem sihrini gördü hem serâbın**

**128. Geçdi o yolu ecelden akdem
Kaldı geride serây-ı mâtem**

**130. Gûş etmiş idi o sergüzeşti
Âteş yemi üzre mum keşti**

**131. Çıkdı yolu üzre şimdi nâgâh
Ol kulzüm-i âteş-i ciğer-kâh**

**132. Mumdan gemiler edip hüveydâ
Kılmış nice dîv o bahri me'vâ**

120. Yıldızlar, bin mih çakılmış olan ayı karanlık yüzünden kaybettiler.

Aşk'ın Gam Harabesinden Geçmesi.

121. Aşk, korkusuzca ve istekle Gam çölüne düşünce,
122. Şimşek gibi koşup giden Aşk, o kılıçla Gam çölünü, meydan kumuna döndürdü.
123. Yoluna çıkan her belâ gulyabanisini âh kılıcına bir lokma yaptı.
124. Yeryüzünü göğe çevirdi; ejderhaları kehkeşan rengine boyadı;
125. Devlerin, gulyabanilerin başlarını sergi haline getirdi, o orduya ölüm nakdini verdi.
126. Arslanların kanlarını deryâ gibi akıttı; ova, kaplan derisine döndü.
127. O memleket doğmuş güzel, bir kılıçla cehennem karanlığını cennet haline getirdi.
128. Az bir vakitte Gam harâbesini geçti; onun hem büyüsünü, hem serâbını gördü.
129. O yolu ecelden önce geçti, Mâtem sarayı geride kaldı,
130. Ateş denizinin üstünde mumdan gemiler olduğundan; başa gelecekleri önceden işitmişti.
131. Ansızın yolunun üstüne şimdi: o ciğerler yakan ateş deryası çıkıverdi.
132. Mumdan gemiler meydana çıkararak bir nice dev, o denizi yurt edinmişti.

**133. Çün âteş o kavme etmez âzâr
Âzürde olur mu nârdan nâr**

**134. Keştîleri ber hevâ tutarlar
Çok ebleh-i bî nevâ tutarlar**

**135. Keştiye kim eyler ise ikdâm
Ol dîvler eyler idi i'dâm**

**136. Zavrak velî nahl-i sûra benzer
Kâlîbedi surh u şu'le-peyger**

**137. Gûyâ ki cezîre-i felâket
Pür-sûz belâ kızıl kıyâmet**

**138. Her biri misâl-ı Kûh-i Surhâb
Dobdolu içinde dîv-i küh-râb**

139. Tâbût idi san o keşti-i mûm

Olmazdı mezârı liyk ma'lûm

- 140. Ol fülk u o nâr-ı pür felâket
Hep şem'-i mezârdan ibâret**
- 141. Ol sihre mahall idi fakat nâr
Hiç sâhile edemezdi âzâr**
- 142. Çün dîvler etdi Aşk'ı da'vet
Gel keştiye bulasın selâmet**
- 143. Aşk eyledi mâcerâyı iz'ân
Sabreyleyip olmadı şitâbân**
- 144. Amma ki ne çâre râh mesdûd
Hiç olmadı bir tarîk meşhûd**

Hasb-i hâl

**145. Ey hâlık u kirdgâr tâ key
Bu mihnet ü hâr hâr tâ key**

133. Çünkü o kavme ateş zarar vermez; ateşten incinir mi ateş?
134. Gemileri havada tutuyorlar; bir çok zavallı ahmağı böylece avlıyorlardı.
135. Gemiye kim binmeyi kurarsa o devler, hemen onu yok ediyorlardı.
136. Gemiydi onlar, ama düğün alayındaki nahle benziyorlardı; tekneleri kırmızıydı, alevden yapılmıştı.
137. Sanki felâket adasıydı orası, ateşle dolu bir belâ idi, kızıl kıyametti.
138. Her gemi, Sürhâb dağına benziyordu, her gemide üvey babası dağ olan devler dopdoluydu. (Sürnâb : Tebriz'de ot bitmez bir dağın adı).
139. O mum gemiler sanki tabuttu, fakat içine girenlerin nereye gömüldükleri belli olmazdı.
140. O gemiler, o felâket dolu ateş, hep mezarda yanan mumlardan ibaretti.
141. Fakat o büyünün hüküm sürdüğü yer de ateşti. Ancak kıyıya bir zararı dokunmuyordu.
142. Devler, Aşk'ı gel, gemiye bin de selâmete er diye çağırınca,
143. Aşk, başına gelecekleri anladı, sabretti, koşup gemiye binmedi.
144. Fakat ne çaresi var ki yol kapalıydı, hiç bir yol görünmüyordu.

Kendi Halini Anlatış

145. Ey daima tedbir ve tasarruf sahibi olan Allah, bu mihnet, bu eziyet ne vakte dek sürecek?

**146. Reh-zen ne revâ ki yol senindir
Ger hâhiş ararsan ol senindir**

**147. Lâzım mı her ehl-i derd-i pür-şûr
Çıkmak ser-i dâra hemçü Mansûr**

**148. Etme beni firkate nişâne
Bed-ahdi ne lâzım imtihâne**

**149. Çün zerre-i aşka mazhar ettin
Horşide başım berâber ettim**

**150. Câdûlar elinde etme beste
Öldür beni koyma böyle haste**

151. Ol mevt hayât-ı câvidândır

Ger nefis için istene ziyândır

**152. Maksûd hemîn rızâ gerektir
Ol kasde dahı atâ gerektir**

**153. Kaldı orada esîr-i hasret
Ne tâb-ı güzer ne fikr-i avdet**

**154. Nutka gelip aşkar-ı gül-endâm
Dedi ne sebebden ettin ârâm**

**155. Aşk eyledi dürr-i eski rızân
Söz söyledi hemçü dürr-i galtân**

**156. Gayret gibi yok per ile bâlim
Bu âteş ile nic'ola hâlim**

**157. Şâhin değilim ki edip âheng
Pervâz edeyim hezâr ferseng**

**158. Aşkar süzülüp misâl-ı ankâ
Ol âteşe girdi bi-muhâbâ**

146. Yol kesenin bulanması revâ mı ki yol senindir. Dilek, istek ararsan, o da senindir.
147. Her dertli, her coşkun kişinin Mansûr gibi darağacına çıkması mı lâzım?
148. Beni ayrılığa amaç etme, ahdi kötû kişiyi, sınamaya ne lüzum var?
149. Değil mi ki zerre kadar aşk verdin, lütfettin de başımı güneş gibi yücelttin.
150. Cadılar eline düşürme, beni öldür de böylesine hasta etme.
151. O ölüm, ebedî bir yaşayıştır, ama nefis için istenirse ziyandır.
152. Maksat ancak senin rızanı kazanmak. Fakat bu maksada erişmek de senin lûtfunla olur.
153. Aşk orada hasret esiri olup kaldı. Ne geçmeğe kudreti vardı, ne geri dönme fikrine düşmüştü.
154. O gülbedenli aşkar söze geldi neden durup kaldın dedi. (Aşkar, kızıl renkli at)
155. Aşk gözyaşı incilerini döküp yuvarlanıp giden inci taneleri gibi sözlere başladı.
156. Gayret gibi kanadım yok ki, Bu ateşle halim ne olacak benim?
157. Şahin değilim ki davranıp kanatlarımı açayım da uçup binlerce fersah yol alıp gideyim.
158. Aşkar ankâ gibi süzülüp korkusuzca o ateşe girdi.

**Âgâhî dâden-i Suhan
be sûret-i Tezerv**

**159. Gûş etti ki bir tezerv-i ser-keş
Bu gûne verir peyâm-ı âteş**

**160. Kim duhter-i şâh-ı Çîn'dir ol
Hüsn anlama nakş-ı kindir ol**

**161. Ol duhterin adı Hüş-rübâdır
Âdem-küşdür perî-likâdır**

**162. Bu bağa gelirse yarın ol mâh
Zât'üs-Suvere' alır seni âh**

**163. Aşk aklını başına edüp cem'
Bî sûd idi liyk yandı çün şem'**

164. Kaldı o gül-i harîm-i vuslat

Ol bađda hemçü bûm-ı gurbet

- 165. Fi'l vâki' o duhter-i semen-sâ
Ol bağı yine edindi me'vâ**
- 166. Elvân ile her gurûh-ı yektâ
Envâr-ı mücessem idi gûya**
- 167. Pertevleri kıldı reng der reng
Envâr-ı hayâli ceng der ceng**
- 168. Ammâ ki zemîn-i kal'a-i pâk
Âyine idi çü akl-ı derrâk**
- 169. Her aksden ol zemîn-i pür-nûr
Gösterdi hezâr rûh-ı mahşûr**
- 170. Bir taht-ı münevver oldu peydâ
Ol pîr ile Aşk oturdu hemtâ**
- 171. Aldılar o şâhı eyleyip azm
Seyrâna o şehri kıldılar cezm**

Suhan'ın Sülûn Şeklinde Gelip Aşk'ı Uyarması

159. Serkeş yani baş çekmiş bir sülûnün şu çeşit ateşli bir haber verdiğimi duydu.
160. Diyordu ki : O, Çin şâhının kızıdır; onu Hüsn sanma; kinin nakşıdır, yani kendisidir.
161. O kızın adı Hüşrübâ (akıl kapan)'dır; peri yüzlüdür ama adam öldürür.
162. Yarın o ay bu bahçeye gelirse eyvahlar olsun, seni alıp Zât'us-Suver'e götürür.
163. Aşk, aklını başına topladı ama mum gibi yanmıştı bir kere; faydası yoktu artık.
164. O vuslat harîminin gülü, o bahçede, gurbet baykuşu gibi kaldı.
165. Gerçekten de o yâsemin bedenli kız, gene o bahçeyi yurt edindi.
166. Eşi bulunmayan her bölük sanki çeşitli renklerle cisimlere bürünmüş nurlardı sanki.
167. Işıkları; renk renk yaptı, hayâl nurları birbirine çarpmadaydı.
168. O tertemiz kalenin zemini, her şeyi anlayan akıl gibi bir aynaydı.
169. O ışıklı yer, kendisine vuran her şeyden binlerce haşredilmiş can gösterdi.
170. Nurlu bir taht peyda oldu. Tahta o ihtiyarla Aşk. beraberce oturdu.
171. O padişah alıp şehri gezdirmeye götürdüler.

- 172. Her gûşede nice bağ ü bûstân
Her birisi reşk-i bağ-ı Rıdvân**
- 173. Gencîneler anda aşkâre
Memzûc idi cevhere sitâre**
- 174. Bir nice umûr-ı gayr-ı ma'kûl
Her nazrada Aşk'a oldu mahsûl**
- 175. Aşk etti bir iki saat âram
Tâ kim gele pîr vere peygâm**
- 176. Bir gulgule koptu kasr içinde
Kim görmemiş idi asr içinde**
- 177. Âvâz-ı sürûr-ı nây u tunbûr
Bir velvele hemçü nefha-i sûr**

**178. Âvâze-i tabl-ı şâdmânî
Âsâr-ı neşât-ı câvidânî**

**179. Bir perde açıldı nâ be-hengâm
Aşk oldu tahayyür ile sersâm**

**180. Bir hâl-i garîb oldu peydâ
Kim eylemez idi Aşk hulyâ**

**181. Kim gayret ü Hayret ile İsmet
Geldiler ana berây-ı hizmet**

**182. Hem dahı Suhan o pîr-i enver
Munlâ-yı Cünunda besberâber**

**183. Tebşîr kılıp Suhan mukaddem
Dedi ki eyâ hidîv-i ekrem**

**184. Bu hâli bilir misin hele sen
Sen kandasın ü dahı kimim ben**

**185. Bu şehir ne şehir-i dil-sitândır
Bu bağ ne bağ u bûstandır**

172. Her bir bucakta nice bağ, bahçe vardı. Her bir bahçe cennet bahçesinin bile hasedini çekiyordu.
173. Oradaki defineler açıktaydı, mücevherler yıldızlara karışmıştı.
174. Her bakışında Aşk'a, aklın almayacağı nice şeyler göründü.
175. Aşk bir iki saat durdu, bekledi; o ihtiyarın gelip haber vermesini bekledi.
176. Birden köşkün içinde öyle bir gürültü koptu ki âlem de o çeşit gürültü görülmemişti,
177. Ney ve tanburların neşeli sesleri duyuluyordu. Sûr üfürülüyor gibi bir velvedir, kopmuştu.
178. Sevinç davulları çalınıyor, ebedi sevinç belirtileri beliriyordu.
179. Beklenmedik bir anda bir perde açılıverdi. Aşk hayretler içinde kaldı, akli başından gitti.
180. Görülmemiş, şaşılacak öyle bir hal oldu ki Aşk, bunu hayaline bile getirmemişti.
181. Gayret ile İsmet ona hizmete geldiler.
182. Hem de Suhan, o apaydın ihtiyar, Cünun mollası ile beraber göründü.
183. Önce Suhan müjdeledi, ey ulu emir dedi.
184. Bu hali bilir misin sen? Sen neredesin ben kimim?
185. Bu şehir, gönül alan nasıl bir şehirdir, bu bağ, bu bahçe ne biçim bağdır, bahçedir?

**186. Seyr ü seferin ne râhdandır
Zûr u hünerin ne şâhdandır**

**187. Yâdında mıdır Benî-Mahabbet
Nüzhet-geh-i Ma'ni cây-ı vuslat**

**188. Bu işte o bağ-i bî-bedeldir
Bu hâne henüz ol mahaldir**

**189. Kim bunda ne gûl var ne evhâm
Ne div-i siyâh u zîst peygâm**

**190. Ne âteş-i sihr ü ne şitâ var
Ne bîm-i helâk ü ne belâ var**

**191. Bil cümle neşât-ı câvidânî
Envâ'-ı sürûr u şâdmânî**

- 192. Fehmeyle ki bu garîb sırdır
Erbâb-ı ukûle müstetirdir**
- 193. Ben ol Suhan'ım ki edip ikdâm
Çehden sana râhı etdim i'lâm**
- 194. Câdûyı helâk eden ben idim
Bu yolları pâk eden ben idim**
- 195. O bülbül o tûtî-i suhan-gû
Hem ben idim ol tezerv-i dil-cû**
- 196. Ol pîr-i tabîb-i pâk-tıynet
Bendim sana eyledim delâlet**
- 197. Geldim yine da'vet-i visâle
Vâkîf olagör meâl-i hâle**
- 198. Bulmağa zuhûr bu mebâhis
Bir geç-nazar olmuş idi bâis**
- 199. Kim Aşk Hüsün'dür ayn-i Hüsn Aşk
Sen râh-ı galatda eyledin meşk**

186. Nereden yola çıktın, hangi yoldan geldin? Kuvvetin, hünerin hangi padişahın meydana geldi?
187. Sevgioğulları, Mânâ gezinti yeri, o buluşma yeri alkında mı?
188. Orası işte o eşsiz bahçe, bu ev hâlâ orası.
189. Burada ne gulyabani var, ne evham. Ne kapkara dev var, ne çirkin haber.
190. Ne büyü ateşi var, ne kış. Ne ölüm baykuşu var, ne belâ.
191. Burada tamamıyla ebedîlik neşesi, sonsuz bir sevinç, zevkin sefanın çeşitleri var.
192. Anla bunu, görülmemiş eşsiz bir sırdır bu. Akıllılardan gizlidir.
193. Ben o Suhan'ım ki kuyuya vardım, sana kurtuluş yolunu bildirdim.
194. Cadıyı öldüren bendim, bu yolları temizleyen gene bendim.
195. O bülbül, o söz söyleyen dudu kuşu, o gönül alan, sevimli sülün hep bendim.
196. O yaratılışı temiz hekim de bendim, sana yol gösterdim.
197. Şimdi gene buluşmaya, kavuşmaya davetçi olarak geldim, artık bu halin ne olduğunu anla.
198. Bu şeylerin meydana gelmesine eğri, yanlış bir bakış sebep oldu.
199. Çünkü Aşk Hüsün'dü, Hüsn de Aşk'ın kendisi. Sen ise yanlış bir yol tutmuştun.

- 200. Birlikte bu kıyl ü kâl yokdur
Ol farzda hiç muhâl yokdur**
- 201. Var imdi gör ol melek-likâyı
Seyreyleki Hüsn-i bî-behâyı**
- 202. Tâ cümle nihan iyân ola hep
Evvelki iyan nihân ola hep**
- 203. Hem-râhların bu râha erdi
Aşk ancak o pâdşâha erdi**
- 204. Munlâ-yı Cünûn u Gayret İsmet
Hem kaldı girü Benî-Mahabbet**
- 205. Hem üns-i Suhan nihâyetindir**

Bundan ilerisi Hayret'indir

**206. Fi'l vâkı'alıp o şahı Hayret
Açıldı sūrâdıkât-ı vuslat**

**207. Buldu bu mahalde kıssa pâyân
Bundan ötesi değil nümâyan**

**208. Sad şükr ola hayy-i lâ-yemûta
Kim erdi söz âlem-i sükûta**

200. Birlikte bu dedikodu yoktur. O zanda olmayacak şey hiç bulunmaz.
201. Var şimdi onun, o melek yüzlü güzelin değer biçilmez güzelliğini gör seyret.
202. Bütün gizli şeyler açığa çıksın, evvelki açık olanların hepsi de gizlensin, silinip gitsin.
203. Seninle yoldaş olanlar, bu yola kadar geldiler o padişaha ise ancak Aşk erişti.
204. Cünûn mollası, Gayret, İsmet, Sevgioğulları geride kaldılar.
205. Suhan'la arkadaşlığın sonu da burası, bundan ötesi Hayret'in işi.
206. Gerçekten de Hayret o padişahı alıp götürdü, vuslat perdeleri açıldı.
207. Hikâye de burada sona erdi, bundan ilerisi artık görünmez.
208. O ölümsüz diriye, Allah'a yüzlerce hamdolsun ki söz, sükût âlemine erişti.

www.semazen.net

